

taj način, odgaja za suradnju na dobro Crkve, a, ustreba li, i na žrtve za nju. Tako shvaćeno zajedništvo daje novi zamah misionarskom apostolatu, bilo među nevjernicima bilo među samim vjernicima. Taj se apostolat više ne bi smio shvaćati kao briga i posao nekolicine početnih članova Crkve; budući da on pripada njenoj intimnoj naravi, on mora postati i posao i briga cijeloga naroda Božjeg. — O posljedicama tako shvaćenog zajedništva bila bi potrebna jedna posebna studija.

Služenje se pak povezuje prvenstveno uz govor o crkvenoj vlasti i autoritetu, tj. uz hijerarhiju (LG br. 18 i 24). O vlasti shvaćenoj kao služenje neusporedive retke napisao je Franjo Asiški (str. 182); ti bi reci mogli još uvijek inspirirati one koji vrše vlast i autoritet u današnjoj Crkvi.

Kako je hijerarhija, prema saborskoj nauci, ustrojena po načelu tzv. kolegijaliteta, pisac raspravlja prvo o odnosu biskupskog kolegija prema rimskom biskupu (str. 183—189), a potom o odnosu prezbiterija prema rezidencijalnom biskupu (str. 189—199). Sabor je, zbog svog pastoralnog usmjerenja, htio ponovno uspostaviti drevnu ustanovu prezbiterija, koji će biti sposobniji za rješavanje problematike najviještanja Riječi u suvremenim mjesnim zajednicama. Prezbiterij kao da označuje neko udruživanje snaga. On, naime, na čelu imade mjesnog biskupa. Sabor je, osim toga, u prezbiterij mjesne crkve uključio izrijekom i svećenike-redovnike (LG br. 28), iako su oni na neki način izravno podložni rimskom biskupu (LG br. 45), zbog čega su, u praksi, moguće neke stanovite napetosti. Pejićeva je knjiga u našim krajevima dostupna uglavnom samo svećenicima, jer je napisana na latinskom jeziku. Stranice 199—207. mogu poslužiti kao teoretsko polazište u rješavanju tih eventualnih praktičnih napetosti, te bi ih trebalo, što prije, objaviti na hrvatskom jeziku. Činjenica da je studirao u Rimu, i to djelomično za vrijeme zasjedanja Sabora, dakako da nije nevažna, jer su mu profesori bili uglavnom saborski stručnjaci. Taj živi kontakt ničim se ne da nadomjestiti.

U brojnim suvremenim ekleziološkim raspravama ova knjiga može poslužiti kao upozorenje da se često osporavani juridički aspekt Crkve — zbog svoje ukorijenjenosti u teološki

aspekt — može osuvremeniti tek usporedno s njime. To je, s druge strane, ujedno i postulat osuvremenjenja crkvenog zakonodavstva. Taj postulat postaje to zahtjevniji što se s osuvremenjenjem više odugovlači. Taj je postulat, čini nam se, poruka ove knjige.

Jakov Rafael Romić, Dubrovnik

STUDIA MORALIA, Rim 1970, izdaje Academia Alfonsiana, str. 7—475.

Svaki je svezak ove serije velik doprinos napretku katoličke teološke moralke. Studije se ne ograničavaju na moralno područje, ima ih i iz područja prava, povijesti, ekleziologije, ali prvenstvo se u njima obrađuje moralna problematika. I svaki je svezak dokaz kako suradnici ozbiljno, u duhu služenja istini, shvaćaju svoju misiju. Nema tu ekstravagantnosti ni snobizma sterilnih kontestacija, tu su redovito zrele studije u svrhu unapređenja moralke, kako želi Drugi vatikanski sabor u OT br. 16.

Zbog toga je i teško dati prikaz svakog sveska. Neke su studije za stručnjake moralke, npr. studija o istini što se krije u moralnoj svijesti-savjesti. To svjetlo istine započinje u procesu razumnosti ili životne mudrosti (prudencija), jer nema pravilnog funkcioniranja razumnosti u djelovanju bez ispravne nakane. U tu istinu uklopljena je integralno shvaćena ljudska osoba, kršćanin. Dakle, to je istina u daljnjoj projekciji na Krista-Boga. I o tome raspravlja D. Capone (str. 8—36).

Posve srodna tom pitanju jest i studija R. Kocha o ulozi eshatologije u katoličkoj moralci. Tko je ikada posumnjao u eshatološku dimenziju katoličke moralke? Klasična moralka počinje s raspravom o posljednjem cilju života, o suživotu u Bogu. Taj domet bio bi nemoguć da Krist nije uskrsnuo i da Duh Sveti ne nastavlja djelo spasenja do kraja svijeta. A vječno blaženstvo započinje na zemlji. Vjernici umiru grijehu, učlanjuju se u jedinstvo s Kristom, žive Bogu u Kristu, time anticipiraju donekle i suživot u Bogu u vječnosti. To znači da se, poslije nekog lutanja, moralisti vraćaju na utrte staze klasične sistematike u moralci. Drugačije ne

može biti. Studiju je prikazao R. Koch na opširnem prostoru od str. 271—317.

Zanimljiva je i studija Alfonsa Humberta o grijesima seksualnosti u Novom zavjetu. Priznaje da je teško, da je nemoguće doći do jasne i definitivne solucije. Jasno je da Novi zavjet ne posjeduje neku vrst sistematske seksologije s moralnog gledišta. Ipak, ako se uzmu u obzir svi tekstovi koje pisac analizira, jasno se osuđuju svi seksualni odnosi izvan braka i protiv prirode. Razumije se, ne seksualni u širem smislu, nego u užem smislu, npr.: venerični ili bludni. Nemojmo se čuditi ako u Novom zavjetu nema spomena o bestijalitetu, to je bilo naglašavano u Starom zavjetu. Kako su osuđeni svi grijesi spolne nesuzdržljivosti, nema sumnje da moralisti, ne bez temelja, ukazuju na to da je i ipsizam uključen u tu osudu svake spolne nesuzdržljivosti, svake nečistoće, svakog postupka protiv prirode. Očito je da je ipsizam ili masturbacija protiv prirode.

Takav zaključak studije još je jedna potvrda ispravnosti gledišta koje sam zauzeo kad su se kod nas pojavile neke uvozne kontestacije o prebračnim odnosima. (Vidi o tome BS 2—3/1971, str. 225—230, ili VERITAS 7/1971, 173—174). Seksualni neredi ostaju i dalje kao povreda čovječjeg dostojanstva, prekršaj Božje volje izražene u Sv. pismu. Moralisti nisu drugo učinili nego izrazili tu nauku u svojim stručnim izrazima. Odišlo ne mijenja čovječje naravi. Način izražavanja ne ruši bitnosti.

Ali je vrijedno istaknuti još jedan zaključak piščev. Pisac tvrdi da novozavjetni pisci osuđuju bludnost ili spolnu nečistoću kao grijeh teške naravi (objektivno govoreći), ali da taj grijeh ne tretiraju s nekom većom preokupacijom negoli druge grijehe. Znači da je i na tom području klasična moralka išla pravim putem. Sv. Toma je posvetio poseban članak pitanju da li su grijesi tijela manje grešni negoli grijesi što se odigravaju u prostoru duha (I-II 73,5). Razumljivo je da u praksi ne smiju ti grijesi doći na prvo mjesto, još gore ako se drugi grijesi potisnu u pozadinu, a ovima se daje neko »časno« mjesto. To je okretanje moralke naglavce. I o tome sam raspravljao na više mjesta (npr. BS 1/1969, str. 128. sl. POVIJEST SPASENJA sv. VI, str. 11). Čovjek je bijedan što mu svijest

nije uvijek budna, ali taj ga manjak donekle i veseli, jer ni grijeh mu se ne ubraja u svoj njegovoj težini upravo zbog manjka potpune prisebnosti ili zbog navale strasti.

Ako sam svratio pažnju čitalaca samo na ova tri članka, ne slijedi da drugi ne zaslužuju pažnju. Svaki nepristran rad traži priznanje. I taj svezak preporučam ne samo stručnjacima moralke nego i svim teolozima, svim piscima i intelektualcima koji žele ozbiljno misliti.

J. K.

STUDIA MORALIA, izdaje Academiae Alfonsiana, Rim 1971. vol. IX, posvećen stogodišnjici proglašenja sv. Alfonsa Naučiteljem Crkve.

Deveti svezak dragocjene kolekcije o moralnim problemima tog instituta za teološku moralnu dokazuje kako svi suradnici ozbiljno prilaze ključnim problemima današnjice na području moralke.

Prije sto godina sv. Alfons je proglašen crkvenim naučiteljem. Ranija uputa Sv. penitencijarije da se mišljenja sv. Alfonsa mogu »sequi tuto ac profiteri« nije opozvana. Godine 1950. proglašen je zaštitnikom moralista. Sve je to dovoljno da priznamo kako je sv. Alfons mnogo zadužio teološku misao te s mnogo gledišta ostao uvijek suvremen. Zanimljiva je opaska Pavla VI izrečena pred redemptoristima dne 24. IX 1967. U toj je prigodi rekao Pavao VI da se Alfonsova moralna odlika nekom osobito jasnoćom. Izrazio je žaljenje što danas neki žele akomodirati Kristov zakon svijetu, mjesto da svijet akomodiraju Kristu, a nadodao je da se to osobito opaža u moralu.

Danas Alfonsova metoda prima osobito naglasak, jer se ide za tim da studenti teologije prime što adekvatniju pastoralnu formaciju. A sv. Alfons je pastoralist. A što je u pastoralu najglavnije? To je unutarnji život, koji je duša svakog apostolata, uvjet njegove plodnosti i kriterij vrijednosti svake metode (OT br. 19 sl.).

Od obrađenih radova u ovom svesku neki su više metodske i prigodne naravi, kao što su članci o sv. Alfonsu kao osobi i o njegovu djelu, ali ima ih koji zadiru u centralno područje moralne problematike. Amo spadaju radnje o kršćanskom realiz-